

JURE KAŠTELAN 1919.-1990.

ZAGREB, 1998.

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI, ZAGREB
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA – SVEZAK 85

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA – SVEZAK 85

CODEN SPAKEX

ISSN 1330-0865

Uredio
Akademik IVO FRANGEŠ

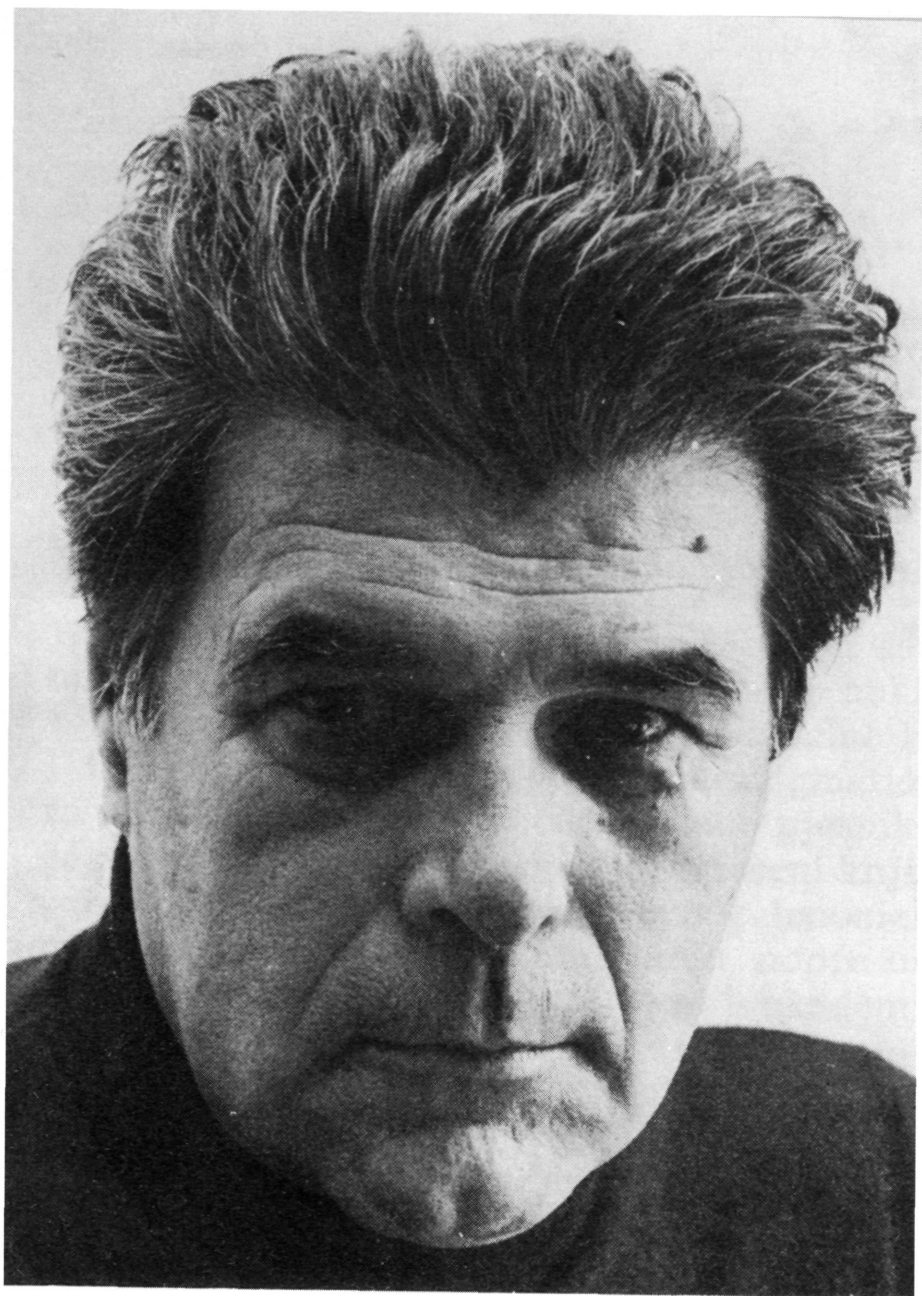
RAZRED ZA KNJIŽEVNOST

JURE KAŠTELAN

1919.-1990.

ZAGREB, 1998.

Mike Costello

SPOMENICA

posvećena preminulom Juri Kaštelanu, redovnom članu
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu
(Zakućac kraj Omiša, 18. XII. 1919 – 24. II. 1990, Zagreb)

ISPRAĆAJ

posmrtnih ostataka (urne), 28. II. 1990 na Mirogoju.

KOMEMORACIJA

20. OŽUJKA 1991.

U palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

O preminulom akademiku govorio je
član suradnik prof. dr. Nikola Milićević.

Tekstove pjesnikove čitao
Vanja Drach, član HNK.

PJESME

Bibliografija izdanja djela Jure Kaštelana

K O M E M O R A C I J A
J U R I K A Š T E L A N U

redovnom članu
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
u Zagrebu

Akademik IVO FRANGES

KORACI NEPOVRATA

Potreseni odlaskom pjesnika i esejista, kolege i prijatelja, obnavljamo misli o njegovu življenju i pjevanju. Od Zakučca do Splita, od Splita do Zagreba, od Zagreba po cijeloj domovini Hrvatskoj, proživio je Kaštelan bogat i tegoban, ljudski i pjesnički vijek, dijeleći sudbinu svoga naroda. Ponikao u drevnim Poljicima u kojima je osjetio zov triju prostranstava: kamena, mora i neba, upivši neugasivu želju za slobodom, Kaštelan je od najranijih dana osluškivao glas pjesnika u sebi. Nakon kratkog pjesničkog naukovanja, objavio je u Zagrebu, 1940, simboličnu zbirku stihova *Crveni konj*. Već otada nosi on u sebi stopljenu sliku konja i konjika, kao simbol životne radosti i slobodnog življenja. Zapljusnut ritmom suvremene europske poezije, on je u isto vrijeme trajni »bašćinac« hrvatskoga pučkog pjevanja. Cijeloga života Kaštelan će pjevati univerzalni doživljaj čovjeka: surovo stijenje, srebrni odsjaj vodâ i neodoljiv šuštaj visokih jablana, čije se goleme zastave vijore kroz azurne prostore zavičaja. U ratu će Kaštelan ispjevati bujicu osobno intoniranih pjesama iznimne ljepote i zadržljive, prkosnog moderniteta... U rasponu između Tina Ujevića i folklorne melodije, stvorio je Kaštelan pregršti stihova koji pripadaju među najtanjanije što je hrvatska riječ izrekla, vraćajući u pedesetim i šezdesetim godinama našega ranjenog stoljeća pjesnicima vjeru u smisao i poslanje poetskoga govora.

* * *

Ostavio nas je Jure Kaštelan... Napustio tiho, u ovim bučnim danima prijetnje rodnoj zemlji, u časovima zebnje, ali i ponosa.

Uputio se u svoje »gromade, u klisure, u spletove gorja. U zakone vječnosti«. Koracima nepovrata otišao je u šuštanje jablanova, u žubor bistre, zavičajne Cetine. Povukao se, siguran da su njegove stope utisnute duboko u hrvatsku kulturu; da će prkositi udarima vjetrova i snjegova...

Umro je pjesnik, snébiva se zemlja koja će ga primiti, tuguju ruke koje su ga listale, vlaže se oči koje su ga čitale. Odlazi pjesnik u vječni san, a njegov pjev lebdi nad rijekama, nad gradinama, nad padinama, nad morem, nad jablanovima... Nad našim djelima, nad našim pjesmama. Nad Hrvatskom.

Hvala ti, pjesniče, za plam poezije, za stihove neugasive kao tvoj *Lumin*, koji će u nama gorjeti:

*Od davnina u davnine
Iz daljina u daljine
tinja
gori
treperi
za konja u planini za lađu na pučini
za sjene mrtvih za zjene živih
sveto
ulje
maslinovo*

Pjesniče, zbogom. Neka ti je slava!

OTIŠAO JE JURE KAŠTELAN

Zapala me evo teška dužnost da ovdje, pred vama, kažem nekoliko riječi u ovom tužnom času. Teška zbog toga što mi je govoriti ne samo o značajnu pjesniku nego i o čovjeku s kojim sam bio na poseban način povezan. I kako govoriti o poeziji, o djelu, o zaslugama, a ne misliti neprestano na čovjeka s kojim sam se družio preko četrdeset godina, susretao ga na fakultetu gdje smo radili zajedno, na ulicama Zagreba, u kavanama; s kojim sam vodio duge razgovore o svemu i svačemu i kojega sam uvijek osjećao kao svoga, kao najbližega. Zato mi se čini kao da njegovim odlaskom zaista odlazi i dio mene. Jer bili smo zemljaci iz istoga kraja, istog podneblja, prošli smo sličan životni put, slične životne nevolje i borbe i nastojanja, i uvijek smo znali porazgovoriti prisno i ljudski, kao ljudi koji nose u sebi bliska sjećanja i osjećanja. A vezala nas je vjerojatno i neka daleka krvna veza, jer je moja mati bila iz starog poljičkog plemena Kaštelana, koji su se u 18. stoljeću zvali Kaštelanići. I zato se teško pomiriti sa spoznajom da takva čovjeka, takva prijatelja više nema, da ga više neću sresti na Cvjetnom trgu, da nećemo popiti kavu zajedno, ni porazgovoriti. Teško je to shvatiti i prihvatiti. Onako tih i smiren, a stamen i čvrst, uvijek mi se činilo da je neuništiv, da će u svojoj smirenosti i blagosti dugo poživjeti, ali, kao što znamo, za neumoljivu smrt nema zakonitosti ni predvidljivosti. Ona ne uzima svoje žrtve ni po kakvu redu nego radi po nekoj svojoj hirovitoj i pakosnoj volji koju nikad nećemo dokučiti. Zbog svega toga, neka ovaj ugledni skup ne zamjeri mojoj slabosti i neka uzme u obzir da je iskrena slabost katkada ljudskija od stroge i hladne snage.

A pjesnik Kaštelan nije bio samo moj prijatelj. Imao je on velik krug znanaca s kojima se družio, i svi su ga voljeli i poštovali, jer su znali da pred sobom imaju izuzetna čovjeka, čovjeka razborita, plemenita, osjetljiva i jednostavna, koji je daleko od svake nadmenosti, od svake zle misli,

čovjeka koji nije težio ni za lašću ni za vlašću, nego je povučeno i nenametljivo, u tišini, stvarao svoje djelo, prirodno i ljudsko i neposredno djelo, kao što je i sam bio. I upravo je zato to djelo bilo tako široko prihvaćeno, voljeno i čitano.

Jure Kaštelan, pjesnik, dramatičar, prevodilac, prozaist, esejist, književni teoretičar, sveučilišni profesor, redovni član Jugoslavenske Akademije, rođen je u Zakućcu kod Omiša 19. prosinca 1919. u obitelji poljičkih didića – plemenitih koljenovića. A to što potječe s područja nekadašnje male i siromašne ali slavne i slobodne Poljičke kneževine nije beznačajno, jer onoga drevnog i čestitog poljičkog slobodarstva, prkosa i ponosa ima i u njegovu djelu. To djelo rađalo se i granalo, polako i uporno, u toku posljednjih pet desetljeća, od zabranjene zbirke *Crveni konj* (1940) pa preko ostalih knjiga pjesama: *Pijetao na krovu* (1950), *Biti ili ne* (1955), *Malo kamena i puno snova* (1957), *Divlje oko* (1978), a tu je i drama *Pijesak i suze* (1958), knjiga proze *Čudo i smrt* (1961), te mnogi eseji, članci, studije o Matoševoj poeziji, o A. B. Šimiću, o Goranu i mnogim drugim piscima.

Malo je pjesnika u kojih je svijest o svom podrijetlu toliko jasna i tako bitna kao u Jure Kaštelana. Njegova stvaralačka znatiželja vukla ga je različitim putovima i k raznim vrelima, ali je suštinom svoga bića ostao uvijek vezan za svoje podneblje, svoje tlo, svoje vrijeme, za svoje mrtve i žive, za prošlost i sadašnjost. Najbolji dio njegova pjesničkog djela nikao je na tim izvorima i čini mi se da upravo tu treba tražiti bitnu vrijednost pjesnika Kaštelana, jer tu je njegova samosvojnost i nepatvorenost.

Kad je Kaštelan krenuo u život iz svoga siromašnog dalmatinskog zavičaja i kad se dao putom poezije, znao je da za sobom ostavlja jedan svijet vjekovnih nevolja i da će ga taj svijet pratiti cijelog života. Slike djetinjstva presudne su za čovjeka, a što je ovaj pjesnik u svom djetinjstvu mogao vidjeti osim vječne borbe s kamenom i neimaštinom? Što je mogao čuti osim govora o suši, o bolestima i nedaćama? I onda u dugim zimskim večerima, priče o vukodlacima i skrivenom blagu, kao san siromaha o bogatstvu do kojeg nikada neće doći. Ili pričanja o davnim vremenima, o najezdama Turaka, Mlečana, Napoleonovih vojnika, o požarima, pokoljima i bježanjima. I taj kompleks vječnog siromaštva i nepravdi javljat će se stalno u stihovima ovog pjesnika, bilo podsvjesno, u pojedinim slikama i riječima, bilo jasno i otvoreno:

Za mnom poplave i krčevine, bolesti, nevolje i brodolomi...

Od samog početka svog književnog rada, tamo od prvih poslijeratnih godina, a navlastito od zbirke *Pijetao na krovu* (1950), Kaštelan kao pjesnik doživio je jednodušna priznanja kritike i, što je još važnije, stekao je široku popularnost u javnosti. Njegove pjesme su se čitale i recitirale na sve strane, jer su na svojevrsan i upečatljiv način kazivale ono što su mnogi ljudi osjećali. A taj uspjeh nije potjecao otuda što bi Kaštelan na lagan i površan način ugađao čitaocima. Naprotiv, za njega rekoše da je učen pjesnik, rafiniran u jeziku i doživljavanju svijeta, ali njegova učenost i stručnost nikad nisu u njemu zagušile onaj iskonski dar čuđenja pred tvrdim činjenicama života i pred neuhvatljivim izazovima ljudskog sna o nedostižnom. Njemu je učenost samo pomogla da bolje sagleda svijet iz kojeg je potekao i vrijeme u kojem je živio, da u svemu tome nađe što ljudskiji smisao i da svemu dade što čistije i suptilnije osvjetljavanje u pjesničkoj riječi. Kao da se držao onog savjeta starog Cervantesa: »Nastoj da tvoje djelo priprostu ne bude na dosadu, razborit čovjek neka se divi invenciji, ozbiljan neka ga ne odvrge, a uman neka ga svagda hvali«. A to je ono najuzvišenije što jedan pisac može postići: biti velik a jednostavan, uman a razumljiv, rafiniran a blizak vrsnu stručnjaku i manje obrazovanu čitaocu.

Kaštelan je tragao za znanjem i usavršavanjem pjesničkog zanata, učio je kod velikih europskih majstora pjesničke riječi, ali ne zato da bi se otuđio od sama sebe nego da bi bio još više svoj i da bi vlastitu baštinu usavršio i obogatio. Otuda u njegovu djelu odjeci naše pučke pjesme, sa slikama patrijarhalnog i bukoličkog života, iz kojih izbijaju snovi i tlapnje priprosta svijeta, sve je protkano i oplemenjeno tonovima modernih pjesničkih strujanja. Kuda god da se kretao, on je svojim duhom i svojim srcem uvijek ostajao na ovom našem i sretnom i nesretnom prostoru, preko kojeg su vjekovima prolazile vojske, ostavljajući za sobom ruševine i smrt. Ali taj prostor, uza sve nevolje, imao je i svoja polja i gore i more, svoje ljepote i svoju povijesnu i kulturnu baštinu, svoje podneblje i svoju nesalomljivu snagu. I sve ćemo to naći u Kaštelanovu pjesničkom i proznom djelu, našu prošlost i sadašnjost, težinu minula vremena i san o budućim danima.

Kao mlad čovjek proživio je teške dane rata, partizanske borbe i poslijeratne obnove, i o tome je napisao stihova kao malo tko u nas, i to zato što je o svemu znao govoriti iznutra, iz svog sna i svojih osjećanja: svemu je znao udahnuti onu pravu i žarku ljudsku mjeru koja stvarima daje izvanvremeni i trajni smisao. Njegova glasovita poema *Tifusari* nastala

je na temelju stvarna prizora, ali taj prizor se u njegovu viđenju, kroz raznovrsnu muziku stihova i suptilnu igru pjesničkih slika, preobrazio u istinsku simfoniju ljudske patnje i čežnje za slobodom. On je tako i druge svoje ratne doživljaje znao uzdići do pravih simbola kao što je ona izuzetna, kratka pjesma, *Jezero na Zelengori*, data kao čista slutnja, sva od bjeline i nedogleda.

Kako u ranim pjesmama, u kojima prevladava osjećaj straha i smrti i čežnje za slobodom, tako i u kasnijim knjigama, Kaštelan se uvijek znao odrediti i etički i estetski, a to zato što je bio svjestan da pjesnička riječ nije samo estetski fenomen nego da ona mora govoriti iz vremena i života. Njegovo etičko određenje bilo je, kao što sam reče, *tvrđava s jedinom zastavom srca*. A na samom početku svog rada je odredio i svoj stav: *Na glavi šljem – ja ne koljem*. I dok je bio nošen morem nevremena, nosio je uvijek i svuda u sebi istinu srca i more ljubavi. Zato je i revoluciju doživljavao i pjevao prije svega srcem. Umjesto hladnih programa i bučnih riječi, svemu je davao toplinu svoje zabrinutosti i svog nespojivosti. I uvijek je želio da sve bude jednostavno (kao more i kao ljubav), da sve bude očovječeno i prisno (da bi čelik i beton imali oblik srca), da svatko živi svojim vlastitim životom čovjeka – i da nitko nikome to pravo ne uzima: *Tebi želim ono što najviše želiš ti, ti i ti*. Njegovi promišljaji često su kapriciozni i nedorečeni, jer on ne može bez neke čudne igre, bez varke, zagonetnosti i sumnje. Osjećao je stvari oko sebe, ali je i mislio o njima, i koliko ga je uzdizala mašta i nosio san, toliko ga je i misao vodila, a misaonost je bitan sastavni dio svake istinske poezije. To je, naročito, vidljivo u posljednjoj zbirci *Divlje oko*, koja je puna zrelih spoznaja o tvrdim zakonima ljudskog življenja i o zagonetnim putovima poezije.

Može nam se učiniti da pjesnik u toj zbirci nije toliko neposredan i čist, kao što je u mnogima ranijim pjesama znao biti. Međutim, on je i ovdje, u najboljim pjesmama, vrlo neposredan i jasan, samo je ta neposrednost više okrenuta prema unutra, gušća je i teža, svedena u kristale koji se oblikuju negdje u dubini, kao sažetak mnogih vanjskih naplavina što se slijevaju i talože negdje u središtu bića. Možda su upravo stoga gotovo sve pjesme ove zbirke vrlo kratke, zbog toga jer su u njih zbijeni samo oni konačni zaključci što dolaze kao rezultat mnogih iskustava i spoznaja. Sve je to zapravo znak zrelosti koja, kao što znamo, donosi mudrost, a prava mudrost nikada nije od mnogo riječi: bitka je i jasna,

često gorka i tvrda, katkada sumorna, jer je pritisnuta težinom duga i naporna puta.

Ima u tim pjesmama nekog stoičkog mira, ali i razorne gorčine koja teče negdje pod ovim gusto zbijenim riječima. Pa ako je to u neku ruku tragičan čin, on je, kao što kaže pjesnik, pisan životom. I u svemu tome je istinski život čovjeka, život koji ima svoje uspone i padove, bujni procvat i nužno rasipanje. Ali i u spoznaji o tom rasapu pjesnik zna da se bez izgaranja ne može svijetliti i da je *jednako svijetliti i umirati*. A to je velika utjeha za čovjeka stvaraoca koji je svjestan svog mraka i svoje dosegnute svjetlosti. Sve su to teške spoznaje pa ih je pjesnik i izrazio u teškim, čvrstim stihovima i takvu zbijenost i težinu jedva da smo ranije vidjeli u njega. Tako se u jedinstvenoj snazi i iskazalo iskustvo života i iskustvo pjesme.

Kaštelan je uvijek stvarao u raspetosti između fizičkog i metafizičkog svijeta, u sudaru ljudske zbilje i snoviđenja, na međi između poznatog i nepoznatog, vidljivog i tajnovitog i, kao potpun čovjek i stvaralac, nikad nije mogao biti posve na jednoj ni na drugoj strani ta dva pola. I kad je pjevao zbilju, osjećao ju je u sjevremenosti i nadstvarnosti, o vječnoj ljudskoj upitanosti o bitnom i konačnom: »*O tajna kružnice vječnih rađanja, granato drvo svjetlosti*«.

Kroz cijelo svoje pjesničko djelo ovaj pjesnik je bio uporan tragač za poetskim jezikom, ako ne posve radikalno, a ono vrlo smisleno i svrhovito. Imao je velik osjećaj za riječ i znao ju je crpiti iz raznih izvora, iz domaće tradicije, iz folklora, iz modernih pjesničkih tijekova. Tako je izgradio svojevrsnu izražajnu riznicu, prikladnu za svoja misaona poniranja i maštovita viđenja a značajnu za razvoj naše novije poezije. On kao da je vjerovao u magijske osobine riječi, u čaroliju njezina zvuka koji proširuje i preobražava njezin smisao. On se rado vraća onim ponavljanjima kojima je narod već odavno, u pjesmama i gatalicama, postizao opojnost i sugestivnost. Zato je u stvaranju ovog pjesnika uočljiva sklonost prema zvukovnim elementima i muzici, koju često postiže upravo ponavljanjima riječi i stihova.

Ne mogu da ne spomenem, i to s posebnim naglaskom, njegove posljednje objavljene pjesme, u *Forumu*, prošle godine, dvadeset ih na broju, gotovo cijela zbirka, koju nam je podario pred svoj odlazak, kao poruku i pozdrav, da bi se još jednom oglasio kao sjajan pjesnik, uvijek snažan i svoj, a uvijek nov i vitalan. I ta nam zbirka dolazi kao konačna

potvrda jednog izuzetnog pjesničkog djela koje nam je pjesnik ostavio u trajnu baštinu, na diku ovog našeg drevnog hrvatskog jezika što su ga upravo pjesnici čuvali kroz burna stoljeća i po kojemu smo to što jesmo.

Pjevajući, Kaštelan je prije svega težio za prirodnošću, nastojeći da bude kao sunce i kao zemlja, i da odredi svoje mjesto između mraka i svjetlosti. Upravo zato njegovo djelo ima iznimnu vrijednost i posebno mjesto u našoj novijoj poeziji. Unatoč svim svojim pjesničkim traganjima, on je uvijek ostao bitno naša vrijednost, do srži vezan uz naše tlo i naše vrijeme. To je preobražen, obnovljen glas našeg pjevanja, naše patnje, našega kamena i našeg sna. I to treba s posebnim zadovoljstvom istaći, kao što ne treba zaboraviti ni to da je ovaj pjesnik uvijek bio duboko moralan i čestit čovjek koji se nije nigdje gurao niti je svojim djelovanjem stajao bilo kome na putu. Zato bismo i za njega mogli reći: primjer čovjek i primjerno djelo. Zbog svega toga, Jure Kaštelan je bio i ostao posebno voljen i čitan, jer on je značio ne samo istinski glas naših dana nego isto tako istinski i visok glas naše novije poezije.

Kad umire veliki pjesnik, ta smrt ima posebno težak odjek. Tako se i Ovidije naivno čudio nad mrtvim Tibulom i pitao: Kako je moguće da smrt odnosi čak i takva bića koja imaju nešto božansko u sebi? Ali se onda tješio da bar stihovi izmiču pohlepnoj lomači i da djelo pjesnika traje i živi i nakon pjesnikove smrti. Neka to i nama u ovom času bude velika utjeha, jer djelo će pjesnika Kaštelana zaista živjeti kao trajna duhovna vrijednost ovog naroda, koji danas tuguje nad njegovom smrću.

IZBOR PJESAMA

Konji snatre prostore i lepršanje griva.
Sviro bih u gajde. Točite vina. Trešnje zru.

Što htjedoh reći? Radosti. Radosti.
Da ti privinem posljednji put
mirisno tijelo. Da te poljubim.

Zbogom, planino, slobodo, vodo.
Ne plači više za travom zelenom.

Kraju moj, krave po podvornicama
mašu repom.
Tužne oči.

Crveni konj, 1940.

U DJETINJSTVU SMO GLEDALI ANĐELE
I TEPALI IM SLIKOVE PRIJATELJSTVA

*Jedna dina dića daća
cimerne bimerne bonće daće
cimerne bimerne buf.*

Anđele dobri, ti se smiješ milo
kada ti u snu pomilujem krilo.

Noć je vani. Nani, nani, mali bata.
Trube li tvoje trube trata-rata.

Tvoj tata ima dva sata:
ta-ta t-ta tik-ta ta-ta.

Anđele dragi, ja sam dobar: volim našega konja
pa te molim da mu narastu krila.

U sobi ima sunca kad kiša ne pada.
Žuta je livada. Ne hodajmo uz rijeku
voda bi nas uhvatila.

Crveni konj, 1940.

JABLANI

Prema osnovnoškolskoj zadaći

U mome selu ima puno jablana.
Oni rastu uz potoke i uz rijeke,
u vodi se previju ko jegulje.

Moje je selo lijepo, jer ima jablana.
Jablani su visoki do neba.
Mene majka zove, mene majka voli:
jablane, evo ti vode, jablane moj.

Najviše jablana ima u mome selu
u njima se tice gnijezde
u njima se zapliću oblaci
i zvijezde kroz njih jezde.

Crveni konj, 1940.

SVIJETLIŠ U TMINI

Svijetliš u tmini, sanuješ pod štitom
sva od straha, sva od dobrote.
U gori rasteš, bubriš u zori,
oplođuješ se kroz živote.

Neranjiva si, sva si od sna,
sva si od krvi, sva od mesa,
raskrili se, natkrili, krili
nad lešinare, nad nebesa.

Pijetao na krovu, 1950.

Otkuda ovaj dan, ognjeni golub na dlanu,
otkuda ovaj glas, na kojoj obali raste
sav od svitanja? Čuj noć kad vatre u šumi planu.

Otkuda ovaj glas, na kojoj obali raste?
U svakoj stopi, na svakom koraku: sloboda, sloboda,
sloboda iz rane, iz krvi sloboda izraste.

U svakoj stopi, na svakom koraku: sloboda, sloboda.
Kad pjesme umiru, ti što si ljubav sama,
ko divlja ruža na putu, ko raširena krila.

Kad pjesme umiru, ti što si ljubav sama,
hoćeš li umirući živu ljubav dati
što prkosi smrti i čelik prelama?

Hoćeš li umirući živu ljubav dati
što u svakom srcu iznova se rađa,
hoćeš li glasom zore u noći zapjevati?

Ako panem u mraku, prenesi živima pozdrav,
prenesi od groba do srca, prenesi kroz tminu
pjesmu što ne gine: sloboda, sloboda.

Pijetao na krovu, Tifusari 5, 1950.

JEZERO NA ZELENGORI

Na Zelengori ima jezero, kažu,
očima smo ga vidjeli.

Gdje su glasovi znani
i neznani?
Kuda su,
kako su
nestali...

Na Zelengori ima jezero,
putovi mu bjelinom zavijani.

Pijetao na krovu, 1950.

TVRĐAVA KOJA SE NE PREDAJE

Ja sam tvrđava sa jedinom zastavom srca.
Nevidljivi bedemi sazidani od rana.
Uspavankom
odolijevam naježdama.
Preobražen u oklopu sna.
Na svim kulama bdiju izvidnice, a na obali skrivene
brodice od trske i tamarisa.
Vjetrokazi gledaju gvozdene daleke vojske gdje bruse
strelice,
uljem mažu bedra i mišice i propinju se na zlim konjima
od kositra i vatre.
Mostovi su dignuti i neodoljiva brzica
brani prilaze.
A u svitanje nestaje mjesec i javlja se nepomućeno sunce.
Ja sam tvrđava sa jedinom zastavom srca.
Tvrđava koja se ne predaje.
Ne predaju se mrtvi oslobođeni svojih čula.
Ne predaju se munje u brzom letu.
Ne predaju se živi sa draguljima očiju.
Utvrde se predaju, ali ne ove od sna.
Same se daju i same otimaju.
Ja sam tvrđava sa jedinom zastavom srca.

Biti ili ne, 1955.

JADIKOVKA KAMENA

Vratite me u gromade, u klisure, u spletove gorja.
U zakone vječnosti moje djevičanstvo.
Bacite u mora, u oceane, gromovima predajte me.
Vladari zemlje, mir i san mi dajte.
Neka vojske vaše ne zvone kopitima.
Neka suze ne teku.
Izvadite me iz pločnika i ulica, iz pragova tamnica i
katedrala.
Neka me munje i bure biju. I zvijezde
da me krune.
I ti ruko koja dižeš dlijeto,
ne daj mi život čovjeka.
Ne daj mi srce i razum i oči
koje gledaju.
U mramorna mora, u sne i magle vratite me.
Vladari zemlje, mir i san mi dajte.
I ti, ruko koja dižeš dlijeto, ne budi me.
Ne daj mi oči koje gledaju zločin.

Biti ili ne, 1955.

USPAVANKA VREMENA

Ne zaboravi
da pod zvjezdama ništa ne umire.

Ti koji ubijaš,
mrtvac je jači za svoju smrt.

Ti koji voliš,
znaš mirisne lastavice i cvrkutave ruže.

Ne zaboravi
da pod zvjezdama samo jedanput živiš.

Znaš mirisne lastavice i cvrkutave ruže,
ti koji voliš.

Ne zaboravi
da pod zvjezdama samo jedanput umireš.

Mrtvac je jači za svoju smrt,
ti koji ubijaš.

Ne zaboravi
da pod zvjezdama ništa ne umire.

Malo kamene i puno snova, 1957.

BDIJENJE

U mraku bdim da iznenadim
da ugledam
biće od vjetra iz travne bajke
o rijeci modroj od iskona do utoka sunca

Bdim i vidim kako lebde moje oči
u tminama kao zvijezde u mračnim
u crnim maglama

Zašto riče more iznenada i vatrom
vitla bezglava neman
iz pakla pobjegla

Što ste vidjele oči zaprepaštene

Divlje oko, 1978.

OTOCI U SNU

Ima jedno more i na tom moru gora
i u toj gori vatra i u toj vatri voda
i u toj vodi grana i na toj grani
ptica i na toj ptici krila

Sunce ne probudi me

Krilati konjanik, 1991.

BIBLIOGRAFIJA

Grada za bibliografiju

Pjesme

1940. *Crveni konj*. Grafika: Edo Murtić. Zagreb, Vlastita naklada (Tisak: »Zadružna štamparija«), 44 str.
1950. *Pijetao na krovu*. Zagreb, »Zora«, Mala biblioteka, sv. 52, 118 str.
1955. *Biti ili ne*. Zagreb, »Mladost«. (Nepag.)
1957. *Malo kamena i puno snova*. Zagreb, »Lykos«. Mala biblioteka, sv. 33, 62 str.
1964. *Izbor pesama*. Beograd, »Srpska književna zadruga«, knj. 386, 169 str.
1966. *Zvezdana noć*. Zagreb, »Školska knjiga«. Moja biblioteka, Jugoslavenski pisci, sv. 21. Priredio i uvodnu studiju napisao: Nikola Milićević, 122 str.
1969. *Poèmes*. Zagreb, »Le Pont« (Revue d'art littérature). Trad. de Janine Matillon, 7-22 str.
1976. *Izabrane pesme*. Beograd, »Rad«. Izbor i predgovor. Marija Herman-Sekulić, 154 str.
1976. *Otvorena pesma*. Kragujevac, Spomen-park »Kragujevački oktobar«. Biblioteka Veliki školski čas, knj. 6, 28 str.
1977. *Gurë dhe ëndrva*. Prishtinë, »Rilindija«.
1978. *Divlje oko*. Zagreb, »Znanje«. Biblioteka ITD, 63 str.
Pesmi: Jure Kaštelan, Vesna Parun, Slavko Mihalić, Igor Zidić. Ljubljana, »Mladinska knjiga«. Prev. Severin Šali i dr. Izabrao, uredio in spremno besedo napisal: Radoslav Dabo, 254 str.
1980. *Crveni konj & Pijetao na krovu*. Zagreb, »Grafčki zavod Hrvatske«. Biblioteka Zora, sv. 3, 154 str. (Reprint)
Konjic bez konjika. Čačak, »Gradska biblioteka«, 34 str.
1981. *San u kamenu i druga viđenja*. Zagreb, »Mladost«. Biblioteka Zlatno slovo. Izabrao: Šime Vučetić, 191 str.
Pjesme o mojoj zemlji. Banja Luka, »Glas«. Savremena književnost, knj. 3. Predgovor: Kasim Prohić, 111 str.
1982. *Pjesme*. Sarajevo, »Veselin Masleša«. Biblioteka Ars. Izabrao i predgovor napisao: Nedjeljko Mihanović, 163 str.
Raskrileniot pejač. Struga, »Misla«. Savremena jugoslovenska poezija. Izbor, prepjev i pogovor: Gane Todorovski, 98 str.

1983. *Jure Kaštelan*. Valjevo, »Milić Rakić«. Pesnikovom rukom pisano, sv. 6. 69 str.
1989. *Lice vo pepelta*. Skopje, »Naša knjiga«. Edicija Portreti – Struga 1989. Predgovor: Atanas Vangelov. Prepev: Gane Todorovski, Ante Popovski, Venko Andronovski, 87 str.
1991. *Krilati konjanik*, Izbor. Nakladni zavod Matice hrvatske. Biblioteka »Arion«. Izbor i predgovor Branimir Donat. 296 str.

Poetsko-grafičke mape

1964. Jure Kaštelan – Edo Murtić *Skoplje u tvojim očima*. Zagreb, »Naprijed«.
1979. Jure Kaštelan – Frano Paro: *Rbine sna tlapi jave*. Zagreb, Bibliofilsko izdanje.
1984. Jure Kaštelan – Edo Murtić: *Zavjet za Epetion*. Zagreb, »JUMENA«.
1986. Jure Kaštelan – Frano Paro: *Okrenut moru*. Zagreb, »Mladost«.
1989. Jure Kaštelan – Matko Trebotić: *Sve plavo nebeski plavo*. Zagreb, »Zbirka Biškupić«.

Priče

1961. *Čudo i smrt*, Zagreb, »Naprijed«, 112 str.

Drame

1958. *Pijesak i pjena. Igre i dijalog s nepoznatim*. Zagreb, »Zagrebačko dramsko kazalište«. Dramska biblioteka, sv. 1, 44 str.
Praizvedba: Zagreb, Zagrebačko dramsko kazalište, 21. XII. 1958.
Redatelj: Kosta Spaić.
1962. *I da i ne*. Radio-Zagreb. (Radio-drama)
1972. *Prazor*, Zagreb, »Forum« (časopis), XI, knj. XXIV, br. 7-8, str. 76-104.

1974. *Prizori s pticom*. Radio-Zagreb. (Radio-drama)
1976. *Prazor*. Adaptirao: Petar Selem. Glazba: Ruben Radica. Praizvedba: Split, Dramski ansambl Splitskog ljeta, 4. VIII. 1976. Redatelj: Petar Selem.
- s. a. *Heautoskopija*. Radio-Zagreb. (Radio-drama)

Znanstvene monografije

1957. *Lirika A. G. Matoša*. Zagreb, »Rad JAZU«, knj. 310, 5-145. str. (Posebni otisak)
1970. *Približavanje. Prolegomena za liriku Antuna Branka Šimića*. Zagreb, »Studentski centar Sveučilišta u Zagrebu«. Razlog – biblioteka, sv. 38. 109 str.

Izabrana djela

1983. *Izabrana djela*. Priredio i uvodnu studiju napisao: Ante Stamać. Zagreb, »Nakladni zavod Matice hrvatske«. Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 148, 413 str.

Eseji, studije, članci (kraći izbor)

Gavran i konj, Vidoviti aed, Magija slike, Vizija harmonije, Goran i Dante, Okovana krila, riječ o Kranjčeviću, Mozaik o Murtiću, Proslav za gromače, o Ivanu Mažuraniću, Exatu, Poljičkoj republici, Anti Kaštelančiću, Ivanu Joki Kneževiću, Jagodi Buić, fra Ivanu Despotu, don Mihovilu Pavlinoviću, Josipu Pupačiću, o narodnoj pjesmi i hajducima i ranjenicima, itd.

Prijevod

1948. *Makedonske narodne pjesme*. Zagreb, Beograd, »Novo pokoljenje«, 163 str.

1955. Jiri Wolker: *Pjesme*. Preveli Jure Kaštelan i Ljudevit Jonke, Zagreb, »Zora«, Mala biblioteka, sv. 185, 91 str.
1965. Lvovič: *Zmaj*. Praizvedba: Zagreb, Zagrebačko dramsko kazalište, 23. XII. 1965. Redatelj: Vanča Kljaković.
1970. Jean Paul Sartre: *Mube*. Praizvedba: Zagreb, Teatar ITD, 4. IV. 1970. Redatelj: Petar Selem.
1976. Flora Dosen: *Život kao život*. Zagreb, »Znanje«. Hit biblioteka, 290 str.
1979. Flora Dosen: *Ja, svemir*. Zagreb, »Spektar«. Hit biblioteka, 114 str.
1980. Federico García Lorca: *Ciganski romansijero*. Prepjev: Drago Ivanišević, Jure Kaštelan, Nikola Milićević i Sunčana Kunaj. Praizvedba: Zagreb, Zagrebako kazalište mladih, 20. II. 1980. Scenska prilagodba i režija: Zvezdana Ladika.
1984. Guillaume Apollinaire: *Novi dub*: Prijevod i pogovor: Jure Kaštelan, Split, »Logos«. Stilovi i razdoblja, knj. 1, 137 str.
1989. Mihail Jurjevič Ljermontov: *Maskarada*. Praizvedba: Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište, 25. II. 1987. Redatelj: Božidar Viočić.

Prevodio je s *francuskog, makedonskog, španjolskog, grčkog, ruskog, češkog i talijanskog jezika*.

Preveo je i za tisak priredio zbirku pjesama *Blaisea Cendrarsa*.

Osim na jezike južnoslavenskih naroda i narodnosti, pjesme su mu kontinuirano prevođene i na brojne strane jezike.

Priredio je ili uredio, a počesto i vlastitim kritičkim tekstom obogatio, nebrojena izdanja: od zbornika, izabranih djela/pjesama, pregleda i »Biblije« pa sve do monografskih vodiča i značajnih kataloga izložbi.

Pjesme su mu uvrštene u gotovo sve suvremene panorame i antologije hrvatske i južnoslavenskih književnosti – kako u tuzemstvu, tako i u inozemstvu.

Priredio *Anđelko Novaković*

SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA
SVEZAK 85

JURE KAŠTELAN
1919.–1990.

IZDAVAČ
HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

ZA IZDAVAČA
ANDRIJA KAŠTELAN

TEHNIČKI UREDNIK
RANKO MUHEK

NAKLADA
400 PRIMJERAKA

TISAK
ZiB MLADOST

ISSN 1330-0865
CODEN SPAKEX

